

* 1881 - † 1954

Nat a Vilafranca del Penedés, Avelí Artís i Balaguer havia passat la seva infantesa a Vilanova i la Geltrú i, adolescent, arribava a Barcelona on empenia, gairebé simultàniament, els oficis d'impressor i d'escriptor. Fins a la seva mort, als 73 anys, a la ciutat de Mèxic, aquesta doble vocació, sintetitzada, diríeu, per una tercera, que era la d'editor i promotor de revistes i col·leccions literàries, havia de regir les seves activitats. Periodista a "El Poble Català" i "La Publicitat"; editor i director de la revista "El Teatre Català" i del setmanari infantil "La Mainada"; fundador de la col·lecció popular "Les ales esteses"; creador, a Mèxic, de les Edicions Catalònia, que havien de publicar, junt amb la revista "La Nostra Revista", una vintena de llibres en català, d'una gran qualitat literària i bibliogràfica, pot dir-se que l'escriptor nat que era Avelí Artís, amb la seva passió pel teatre i els èxits populars que hi aconseguien les vint-i-vuit comèdies que estrenava a Barcelona entre 1909 i 1934, sacrificava la seva creació personal al goig de suscitar i publicar les obres dels altres, i que la seva mateixa professió d'impressor, que l'havia dut a la direcció i propietat de diversos establiments d'arts gràfiques, a Barcelona com a Mèxic, no era sinó un pretext i una possibilitat per a poder llançar noves revistes, nous llibres catalans.

Com a autor de teatre, Avelí Artís figurava en la promoció de ~~els~~ Pous i Pagès, ~~els~~ Pompeu Crehuet i Ignasi Iglésies, i la correcció dels seus diàlegs, la seva preferència pels temes ciutadans i per les preocupacions modernes, la sensibilitat continguda que es revelava en les seves comèdies l'havien fet un dels més destacats protagonistes de l'esforç realitzat entre 1910 i 1930 per donar a la nostra escena un to europeu i una dignitat incompatibles amb el xaronisme, el descordament o el fals patetisme que feien la llei als escenaris catalans fins aleshores - deixant de banda el cas genial de Guimerà, que era una excepció i, com a tal, sovint ensopiegava amb dificultats per a presentar les seves obres. En la llista de les vint-i-vuit comèdies que ens deixa, hi ha obres de fina observació i costumisme de bona llei, com "La Sagrada Família" (1912), "A sol ixent fugen les boires" (1921) i "Els cinc sentits" (1927), generoses crides a la pau i la comprensió com "Comèdia d'amor i de guerra" (1921) i sainets plens de moviment i de comicitat de bona llei, com "Les noies enamorades" (1924). Per una curiosa paradoxa, que potser respon a una de les característiques del nostre teatre, l'obra que havia de donar un major èxit a aquest autor essencialment

ciudadà havia d'ésser "Seny i amor, amo i senyor" (1927), que aconseguia un gran nombre de representacions a tot Catalunya, era estrenada a Madrid en traducció castellana, passava a formar part del repertori del nostre teatre i aconseguia, anys més tard, una nova carrera de triomfs en els escenaris de Mèxic. "Seny i amor, amo i senyor" és una comèdia rural, certament, però la pintura dels caràcters i les situacions, la ~~finisima~~ gràcia i el patetisme de les seves escenes en fan una obra modelica, segurament la més representativa del seu autor.

Aquesta aliança de l'humorisme i el sentiment, que forma el fons i l'originalitat del teatre d'Avel·lí Artís, responia perfectament al seu temperament, optimista i apassionat, sempre disposat a l'empresa i a l'aventura. Era difícil, per no dir impossible, dissociar l'escriptor i l'home, com ho havia estat, durant tota la seva vida, de separar l'industrial i l'idealista, l'impressor d'ofici i l'editor per vocació. En comentar la seva mort Domènec Guansé ha pogut escriure amb tota justícia: "...la seva passió cal anomenar-la, sobretot, passió catalana... I aquesta passió ha pres més profunditat a l'exili... Va comprendre des dels primers moments que la tasca primordial de la nostra emigració havia de ser la de donar continuïtat a la cultura catalana." Fou aquesta, efectivament, la seva preocupació dels deu darrers anys de la seva vida. La mateixa passió que li havia fet editar i dirigir durant els anys de la seva joventut "El teatre català", revista que defensava els seus ideals estètics, i que, a la seva maturitat l'impel·lia a fundar i mantenir "La Mainada", que fou un noble esforç per a donar a la infància catalana un nodriment espiritual digne i net de barroeries, l'impel·lí a fundar la "Col·lecció Catalònia", que havia d'acollir, en moments difícils per a l'edició catalana, i en volums impecables d'impressió i correcció, reedicions d'obres cabdals de la nostra literatura al costat de nous llibres (assaigs, novel·les, contes, biografies) d'autors moderns. La mateixa passió li feia crear i dirigir fins a la seva mort (el darrer número, totalment preparat per ell, entrava en màquina justament el dia de la seva mort i pot dur encara, a la darrera plana, la notícia del ~~la~~ traspàs d'Avel·lí Artís) una publicació que, sota el títol de "La Nostra Revista" recollirà, durant nou anys, la producció ~~literària~~ de molts escriptors catalans i la ~~ressenya~~ detallada i completa de les activitats culturals de la nostra terra i dels seus fills escampats per tot el món.

Aquesta tenacitat desinteressada en favor d'uns ideals de tota la vida aquesta passió catalana d'Avel·lí Artís i Balaguer, periodista, autor teatral impressor i editor, fan de la seva obra i de la seva vida un estímul i un exemple per a tots.

Rafael TASIS.